

Prof. dr hab. Dominik Szwajgier

Lublin, 28.02.2024 r.

Katedra Biotechnologii, Mikrobiologii i Żywienia Człowieka
Wydział Nauk o Żywności i Biotechnologii
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
ul. Skromna 8, 20-704 Lublin

Recenzja

osiągnięć naukowo-badawczych, dorobku dydaktycznego i organizacyjnego Pana dr. inż. Roberta Gajdy, adiunkta w Katedrze Żywienia Człowieka, Wydział Biotechnologii i Nauk o Żywności, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, w związku z postępowaniem o nadanie Mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk rolniczych, w dyscyplinie technologia żywności i żywienia.

Recenzję przygotowałem w związku z Uchwałą nr 58.2023.TZZ Rady Naukowej Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu (z dn. 28.11.2023 r.). Uchwała mówi o powołaniu Komisji habilitacyjnej której zostałem członkiem i w ramach której powierzono mi funkcję recenzenta w ww. postępowaniu.

Recenzję opracowałem na podstawie baz Web of Science, Scopus, Science Direct, stron www czasopism oraz następujących, dostarczonych materiałów:

1. kopii dyplomu potwierdzającego uzyskanie stopnia doktora,
2. autoreferatu,
3. wykazu osiągnięć naukowych,
4. kopii publikacji wchodzących w skład jednotematycznego cyklu publikacji wraz z oświadczeniami od współautorów prac o ich wkładzie w powstanie każdej publikacji,
5. wykazu innych osiągnięć naukowych w dyscyplinie naukowej technologia żywności i żywienia (dorobku naukowego poza publikacjami wykazanymi w głównym osiągnięciu),

6. informacji o współpracy z jednostkami naukowymi i otoczeniem społeczno-gospodarczym, udziale w projektach badawczych i stażach naukowych (wraz z dokumentami potwierdzającymi staże naukowe),
7. informacji na temat działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzującej naukę.

Przedstawione do oceny materiały spełniają wymogi formalne określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.).

Informacje ogólne

Pan dr inż. Robert Gajda Jest absolwentem Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, gdzie na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji w 2003 roku uzyskał tytuł magistra inżyniera. W 2013 roku Rada Wydziału Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji SGGW w Warszawie nadała Panu R. Gajdzie stopień doktora nauk rolniczych w zakresie technologii żywności i żywienia (specjalność żywienie człowieka), na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: „Postrzeganie bezpieczeństwa zdrowotnego żywności a zachowania młodych konsumentów na rynku usług gastronomicznych”, zrealizowanej pod kierunkiem Pani prof. dr hab. inż. Marzeny Jeżewskiej-Zychowicz.

W latach 2004-2016 Pan dr inż. Piotr Gajda Był nauczycielem zawodowych przedmiotów gastronomicznych w Zespole Szkół Ekonomicznych w Kielcach, następnie wykładowcą w Niepublicznej Wyższej Szkole Medycznej we Wrocławiu (2017–2018), adiunktem w Katedrze Dietetyki i Badań Żywności (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, 2018–2019), asystentem w Katedrze Żywienia Człowieka na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu a od października 2021 r. Jest adiunktem w tej jednostce naukowej.

W dostarczonej dokumentacji nie znalazłem informacji, czy Pan dr inż. Robert Gajda ubiegał się wcześniej o nadanie Mu stopnia doktora habilitowanego.

2. Charakterystyka parametryczna dorobku naukowego

Jednym z elementów branych pod uwagę w ocenie dorobku naukowego jest sumaryczny współczynnik wpływu (Impact Factor, IF). Dorobek Pana dr., łącznie z publikacjami w osiągnięciu, obejmuje 9 prac z przypisanym współczynnikiem IF. Stwierdzam, że wszystkie prace naukowe w dostarczonej dokumentacji można zaliczyć do dyscypliny technologia żywności i żywienia i wszystkie poddałem analizie. Według dokumentacji, suma punktów MNiSW, przydzielonych pracom w roku opublikowania wynosi 1579 (64 pkt. przed i 1515 pkt. po uzyskaniu stopnia dr.). Sumaryczny IF wszystkich publikacji (liczony wg roku opublikowania), wynosi 45,861, w tym 45,671 po uzyskaniu stopnia dr..

Przed uzyskaniem stopnia dr., Pan Robert Gajda opublikował 1 pracę z IF (IF 0,29; 15 pkt. MNiSW). Pan dr Jest współautorem 1 monografii, 6 rozdziałów w monografiach naukowych, 12 publikacji recenzowanych bez przypisanego IF i 4 prac w formie materiałów konferencyjnych. Aktywnie Upowszechnia wiedze naukową, przedstawiając doniesienia i komunikaty na konferencjach naukowych: 6 aktywności przed uzyskaniem stopnia dr. oraz 10 po uzyskaniu stopnia dr.. Podana przez Pana dr. w dokumentacji liczba cytowań ogółem wg Web of Science wynosi 15 (10 bez autocytowań), wg bazy Scopus 26 (bez autocytowań 16) a wartość Indeksu Hirscha

podanych w ww. bazach danych wynosi odpowiednio 2 i 3. Pan Robert Gajda wykonał łącznie 4 recenzje artykułów naukowych.

Stwierdzam znaczący wzrost zarówno sumarycznego IF jak i sumy punktów MNiSW zgromadzonych przez Pana Roberta Gajdę po uzyskaniu stopnia dr..

3. Ocena cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych jako indywidualnego osiągnięcia naukowego o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy

Cykl publikacji zgłoszonych zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy jako indywidualne osiągnięcie naukowe złożony jest z sześciu niżej wymienionych opracowań, opublikowanych w latach 2020-2023, ujętych pod wspólnym tytułem „**Postrzeganie bezpieczeństwa żywnościowego i jego wybrane uwarunkowania w grupie osób starszych w Polsce**”:

P1. Gajda R., Kołożyn-Krajewska D. (2020): Ekonomiczny aspekt bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwach domowych osób starszych z uwzględnieniem wybranych cech socjo-demograficznych. *Żywność, Nauka, Technologia, Jakość* 27, 1 (122), 111–121;

P2. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M. (2021): The importance of social financial support in reducing food insecurity among elderly people. *Food Security* 2021, 13, 3, 717–727;

P3. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M. (2020): Elderly perception of distance to the grocery store as a reason for feeling food insecurity – can food policy limit this? *Nutrients* 2020, 12, 10, 3191;

P4. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M., Styczyńska M., Jarossová M.A. (2022): Food insecurity in the households of Polish elderly: diversity in the perception of its causes by demographic and socioeconomic characteristics. *Foods* 2022, 11, 3222;

P5. Gajda R. (2023): Relationship between food insecurity of variable cause, physical activity and selected health situations among the older adults in Poland: a cross-sectional study. *Żywność, Nauka, Technologia, Jakość* 2023, 30, 1 (134), 85–104;

P6. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M. (2023): Relationship between food insecurity and nutritional risk among the older adults in Poland – a preliminary study. *Nutrients* 2023, 15, 3232.

Wszystkie publikacje w cyklu to prace badawcze, w każdej publikacji Pan dr Jest autorem korespondującym z redakcjami. Rola w powstawaniu każdej publikacji, deklarowana przez dr., została potwierdzona stosownymi oświadczeniami wszystkich współautorów publikacji. Swoje udziały w powstaniu publikacji Pan dr Oszacował dla publikacji P1–P6 odpowiednio na 75, 60, 65, 55, 100 i 60%. Zgodnie z oświadczeniami wszystkich Autorów mogę stwierdzić, że Pan dr Odegrał dominującą rolę w kluczowych elementach decydujących o powstaniu tych publikacji: opracowaniu koncepcji badań i metodyk badawczych, doborze i opracowaniu bibliografii, zbieraniu danych, opracowaniu baz danych i wykonaniu analizy statystycznej. Również podczas opracowywania

manuskryptów (wstępu, opisu materiału i metod badawczych, wyników i ich dyskusji, wniosków z badań oraz bibliografii) można stwierdzić dominującą rolę Pana Roberta Gajdy.

Cztery publikacje w cyklu opublikowane zostały w czasopismach z IF o łącznej wartości **24,2** (zgodnie z rokiem opublikowania) a suma punktów za publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego, według wykazu MNiSW obowiązującego w roku wydania publikacji, wynosi **740**.

Uzasadnienie podjęcia badań opisanych w osiągnięciu

„Bezpieczeństwo żywnościowe” najkrócej możemy zdefiniować jako stan w którym, w celu prawidłowego funkcjonowania, są zapewnione zasoby żywnościowe, zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym. Pan Robert Gajda uzasadnia wybór tego tematu potrzebą identyfikacji zagrożeń żywieniowych osób starszych. Należy zwrócić uwagę, że przedstawiony cykl dotyczy postrzegania istnienia lub braku tego bezpieczeństwa a nie obiektywnej identyfikacji rzeczywistych elementów realnie kształtujących to bezpieczeństwo w codziennym funkcjonowaniu osób starszych. Badania tego typu, mieszczące się w dyscyplinie technologia żywności i żywienia, w mojej opinii powinny być realizowane. Zgadzam się z uzasadnieniem przedstawionym przez Pana dr. w Autoreferacie. Społeczeństwa Europy, w tym również społeczeństwo polskie starzeje się, wzrasta średnia długość życia Polaków, stale rośnie liczba Polaków w wieku 65 lat i wyższym. Czynnikiem dodatkowo uzasadniającym podjęty temat są elementy wyróżniające grupę seniorów spośród innych grup: wyższa częstotliwość występowania chorób i niepełnosprawności (fizycznych i intelektualnych) co czyni tę grupę społeczną wyjątkową. Zwykle, choć nie zawsze, występuje obniżenie ekonomicznego standardu życia oraz ograniczenie kontaktów społecznych. Czynniki te są na tyle istotne że w sposób fundamentalny wpływają na komfort życia seniorów. Uważam za uzasadnione podjęcie tego tematu badawczego jak również osadzenie go na określonym obszarze geograficznym Polski. Realizacja tematu warunkuje moim zdaniem uzyskanie kompletnej i spójnej wiedzy z obszaru żywienia człowieka. Innymi słowy, jeśli w tym temacie powstanie luka, to inne obszary w dyscyplinie technologia żywności i żywienia będą nie w pełni wykorzystane. Na przykład, projektowanie i wdrażanie do produkcji żywności wygodnej, np. zupek przecierowych w opakowaniach typu „pouch”, szczególnie dobrych do przygotowania i spożycia przez seniorów, nie będzie w pełni wykorzystane, jeśli takie produkty nie będą fizycznie osiągalne dla seniorów. Myślę, że podjęcie tego tematu może dawać Panu dr. szansę osiągnięcia satysfakcji naukowej oraz spełnienia potrzeby bycia pożytecznym w społeczeństwie z którego się wywodzimy i któremu mamy jako naukowcy służyć.

Omówienie wyników prac wskazanych jako osiągnięcie naukowe

Przy dokonywaniu analizy wkładu osiągnięcia w rozwój dyscypliny ważne jest stwierdzenie czy przedstawione wyniki są nowatorskie na tle wyników innych autorów. Po przejrzeniu baz danych i innych źródeł literaturowych stwierdzam, że nie znalazłem prac innych autorów omawiających w sposób tak kompleksowy tematu podjętego przez Pana dr.. W bazie Scopus na hasło „„food security” + seniors + Poland” znajdujemy 286 dokumentów, na hasło „„food security” + seniors + Poland” 115 dokumentów. Na hasło „„food security” + „older people” + Poland” mamy 104 dokumenty. Nie ma prac (poza pracami autorstwa p. dr. R. Gajdy i wsp., Krzyżmińska-Siemaszkó et. al. *Nutrients* 2021, 13, 4388 i Tańska i Babicz-Zielińska, Rocz. Państw. Zakł. Hig. 2020;

71(4):455-465), które omawiają temat bezpieczeństwa żywnościowego seniorów i które dotyczą Polski. Praca Krzywińska-Siemaszkó et. al. wskazuje jednak tylko w dyskusji obiektywne czynniki wpływające na to bezpieczeństwo (poziom wykształcenia, dochody i in.). Podobnie skonstruowana jest praca Tańska i Babicz-Zielińskiej (Rocz. Państw. Zakł. Hig. 2020; 71(4):455-465) i również nie dotyczy ona poczucia bezpieczeństwa żywieniowego u seniorów. W bazie Web of Science na hasło „„food insecurity” + seniors + Poland” nie znajdujemy dokumentów, na hasło „„food security” + „older people” + Poland” mamy 2 dokumenty a na hasło „„food insecurity” + „older people” + Poland” są 3 dokumenty. Żadna z tych prac, poza dokumentami które są autorstwa Pana dr. R. Gajdy i wsp., nie dotyczy terenu Polski. W bazie Science Direct na hasło „„food insecurity” + seniors + Poland” znajdujemy 54 dokumenty, na hasło „„food security” + seniors + Poland” mamy 181 dokumentów a na hasło „„food security” + „older people” + Poland” jest 89 dokumentów ale żaden nie dotyczy terenu Polski, poza dokumentami które są autorstwa Pana dr. R. Gajdy i wsp. Również dane polskich urzędów (GUS, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i in.) nie dostarczają informacji o odczuciach seniorów na temat ich bezpieczeństwa żywieniowego. Fraza „bezpieczeństwo żywieniowe” nie pojawia się, a słowo „bezpieczeństwo” czy frazy „bezpieczeństwo seniorów” i „bezpieczeństwo osób starszych” pojawiają się lecz w innych znaczeniach niż w rozumieniu użytym przez Pana dr.. W bazie Scopus na hasło „bezpieczeństwo żywnościowe” znajdujemy 36 dokumentów, ale żaden nie omawia tego problemu w kontekście ujętym w osiągnięciu. W bazie Science Direct nie ma żadnego takiego dokumentu. W pracy autorstwa Dąbrowskiej i Ozimek z 2014 r. (Bezpieczeństwo żywnościowe konsumentów w Polsce – wybrane aspekty. Handel Wewnętrzny, 4 (351), 55-69) znajdujemy badanie obejmujące 239 osób w wieku 60 lat i więcej. Praca ta omawia pewne aspekty bezpieczeństwa żywieniowego osób starszych ale pytania dotyczą raczej racjonalności zakupów i gospodarowania żywnością. Nawet gdyby treści w przytoczonej pracy autorstwa Dąbrowskiej i Ozimek byłyby tożsame z treściami zawartymi w osiągnięciu Pana dr. Gajdy (a nie są), to w świetle bardzo dynamicznie zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej Polski istnieje uzasadnienie podjęcia tego tematu. Kilka prac, w wybranych aspektach, nawiązuje do tematu podjętego przez Pana dr.. Drywień i Kuć w pracy z 2019 r. (Kosmos, 68, 2) zajmowały się aspektami żywienia osób starszych, jednak innymi niż Pan dr. Autorki, na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród 58 seniorów, omówiły bezpieczeństwo osób starszych ale tylko w aspekcie zachowania zdrowia w zestawieniu z dochodami seniorów. Praca Dudek i Myszkowska-Ryciak z 2020 r. (Int. J. Environ. Res. Public Health, 17, 6221), obejmująca 6080 ankiet zebranych w latach 2014–2019, omawia bezpieczeństwo żywnościowe w Polsce, ale dotyczy wszystkich grup wiekowych (15 lat i więcej) i nie jest możliwe wyodrębnienie wyników dla seniorów. Ponadto, praca opisuje raczej obiektywne czynniki braku bezpieczeństwa żywnościowego a nie odczucia seniorów. Podobnie praca Hamulka i wsp. z 2021 r. (Nutrients, 14, 51) wskazała w sposób obiektywny, niezależny od odczuć respondentek (kobiet 60+), różne aspekty zagrożeń żywieniowych. W podobny sposób podjęto ten temat w pracy autorstwa Raczkiewicz i wsp. z 2020 r. (Ann. Agric. Environ. Med., 27, 636-643).

Biorąc powyższe pod uwagę mogę stwierdzić, że w momencie publikowania indywidualnych prac wchodzących w skład najważniejszego osiągnięcia, treści przedstawione w tych pracach charakteryzowały się oryginalnością.

W przedstawionym osiągnięciu Pan dr zbadał jakie elementy, i w jakim stopniu, wpływają na postrzeganie bezpieczeństwa żywnościowego u osób starszych. Czynniki te są omówione zarówno w najważniejszym osiągnięciu jak również w innych pracach w dorobku Pana dr.. Pan dr Postawił 3 hipotezy badawcze które następnie zweryfikował. Celem było znalezienie związku między wybranymi czynnikami środowiskowymi a postrzeganiem bezpieczeństwa żywnościowego. Do czynników rozważanych w pracach P1–P6 zaliczono: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, czynniki finansowe, przestrzenne, socjalne, uwarunkowania rodzinne (struktura gospodarstwa domowego), zdrowotne (w tym mobilność), status społeczno-ekonomiczny (w tym wykształcenie, samoocena sytuacji finansowej, korzystanie z pomocy finansowej rodziny, korzystanie ze społecznej pomocy finansowej). Pan dr Zastosował analizę statystyczną przy użyciu szeregu testów nieparametrycznych co jest uzasadnione w przypadku tego typu danych źródłowych. Analiza taka pozwoliła na holistyczne spojrzenie na postrzeganie braku bezpieczeństwa żywnościowego.

Prace P1–P3 opisują wyniki badań przeprowadzonych od 10.2018 do 03.2019 z użyciem ankiety autorskiej (1150 kwestionariuszy rozdanych w klubach seniorskich). W publikacji P4 znajdujemy te same elementy eksperymentu, przy czym badanie oparto o ankietę z United States Department of Agriculture (ankieta United States Household Food Security Survey Module). Zarówno w przypadku prac P1–P3 jak i P4 wykonano analizę statystyczną za pomocą analizy głównych składowych (testu PCA). Z danych zawartych w publikacjach P1–P4 można wnioskować, że w badaniach z użyciem ankiety autorskiej i ankiety United States Household Food Security Survey Module wzięła udział ta sama grupa respondentów i otrzymała ona podobne pytania w obu ankietach (choć skale odpowiedzi podane respondentom w obu przypadkach różniły się nieco). Do pozyskania danych ankietowych Pan dr Wykorzystał metodę „snowball” argumentując, że jest opłacalna i szybsza niż inne metody i pomaga w rekrutacji osób niechętnych do badania.

Publikacja P4 częściowo powtarza pytania zawarte w P1–P3 ale też znacząco uzupełnienia i rozwija wcześniejsze publikacje w cyklu. Na przykład, praca P1 przedstawia odpowiedź na pytanie o bezpieczeństwo żywnościowe w dychotomicznej skali nominalnej zaś praca P4 rozwija te pytania. Podobnie, niektóre pytania dotyczące ekonomicznego statusu, zawarte w pracy P2, są rozwinięte w pracy P4. Nowe elementy, które pojawiają się w P4, dotyczą pytań o status zdrowotny respondentów.

Publikacja P5 wprowadza do schematu doświadczenia znanego z pracy P4 (kwestionariusz zaadaptowany z HFSS i ta sama grupa 760 ankietowanych) dodatkowy kwestionariusz KomPAN i nowe elementy wskazujące na stan zdrowia: aktywność fizyczną, masę ciała (BMI), występowanie chorób zaliczanych do zespołu metabolicznego i chorób ograniczających aktywność ruchową. W pracy P6 wyniki oparte są na innym badaniu niż w publikacjach P1–P5 (inna grupa respondentów), jednak w zasadniczym trzonie P6 jest skonstruowana tak jak 5 poprzednich publikacji. Pytania dotyczą statusu majątkowego, kategorii pokarmów których spożycie jest ograniczone, relacji rodzinnych, problemów z zakupem pożywienia, chorób niezakaźnych (szczególnie zaliczanych do zespołu metabolicznego), łącznie ze wskazaniem ograniczeń ruchowych. W pracy P6 pojawiają się nowe elementy wpływające na odżywianie się seniorów (m.in. trudność w spożywaniu pokarmu, w tym w gryzieniu i przełykaniu, utrata apetytu, ograniczenie spożywania pokarmu i picia napojów, również w towarzystwie innych osób, spożycie zamienników posiłków). Uważam, że w publikacji

P6 należało dogłębniej zbadać fakt występowania u seniorów chorób fizycznych i mentalnych, w związku z czym seniorzy mogą jeść za mało (przy czym w pracach P5 i P6 nie stwierdzono żadnych osób z niedowagą). Na przykład, choroba Alzheimera (czy inne typy demencji) może prowadzić do pomijania posiłków z powodu zapominania o konieczności jedzenia czy utraty zainteresowania przygotowaniem posiłków. W publikacji P6 oraz w podobnej do niej publikacji Jeżewska-Zychowicz i Gajda (Life 2023, 13, 864) poruszony jest temat problemów z przyjmowaniem pokarmu (z przeżuwaniami). Publikacja P6 jest pierwszą a zarazem ostatnią publikacją w cyklu, która zmierzyła się z tematyką jakości diety seniorów. Moim zdaniem to zadanie zostało zrealizowane w stopniu podstawowym - padły pytania ankietowe dotyczące tego problemu ale odnoszą wrażenie braku wyczerpania tematu dotyczącego jakości diety. Niemniej jednak, to zagadnienie nie było celem omawianego osiągnięcia.

Pan dr w swoim osiągnięciu Potwierdził doniesienia literaturowe z innych rejonów świata na temat związku miejsca zamieszkania, wysokości dochodów czy poziomu wykształcenia z nasileniem odczuwania bezpieczeństwa/braku bezpieczeństwa żywnościowego w grupie osób starszych (powyżej 65 r.ż.). Do oryginalnych wyników osiągnięcia można zaliczyć wskazanie związku pomiędzy opinią badanych, dotyczącą obaw związanych z brakiem żywności lub podstawowych produktów żywnościowych a wykształceniem podstawowym, zamieszkaniem na wsi oraz zamieszkaniem z rodziną (bez partnera). Problem braku żywności lub obawy związane z jej brakiem z powodów finansowych częściej dotyczył osób powyżej 75 r.ż., z wykształceniem podstawowym, ze wsi (badani z miast powyżej 100 tys. mieszkańców rzadziej deklarowali brak żywności lub obawy związane z jej brakiem niż mieszkańcy miast 100-tysięcznych lub mniejszych). Jest to jedna z ważniejszych informacji wpływających z pracy P1, rodząca pytanie, czym w swojej strukturze różnią się obie aglomeracje miejskie na tyle, żeby wywołać dwa różne odczucia u respondentów. Z tego właśnie powodu omawiane osiągnięcie ma takie znaczenie dla jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. Moim zdaniem stwierdzenia zawarte we wniosku 3 i 4 w pracy P1 są nieprecyzyjne. Nie odzwierciedlają one przeprowadzonego badania ponieważ w pracy nie badano w sposób obiektywny (np. w oparciu o dochody finansowe respondentów) rzeczywistego bezpieczeństwa/braku bezpieczeństwa lecz jedyne subiektywne odczucia respondentów w tym temacie. Ponadto, w pracy P1 niewłaściwe jest powtórzenie danych w Tab. 1 i Tab. 2. Tabela 2 prezentuje wyniki dotyczące braku żywności lub obaw związanych z jej brakiem z powodu ograniczonych środków finansowych. Moim zdaniem dwa wymienione czynniki powinny być omówione oddzielnie. Ponadto, określenie „BŻ-tak” i „BŻ-nie” w Tab. 2 sugeruje czytelnikowi, że, w odczuciu respondentów, było oraz odpowiednio nie było zapewnione bezpieczeństwo żywnościowe. Wyjaśnienie pod tabelą wskazuje jednak odwrotnie co wprowadza zamęt w zapoznawaniu się z wynikami z Tab. 2. Pan dr Potwierdził badania z innych krajów, że statystycznie istotnie wyższy odsetek osób mieszkających samotnie lub mieszkających z rodziną (bez partnera) deklarował brak żywności lub obawy związane z jej brakiem z powodu ograniczeń finansowych. Szczególnie cenne dla instytucji pomocy społecznej są wyniki dotyczące deklaracji seniorów na temat ich problemów finansowych w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego (brak podstawowych produktów żywnościowych lub konieczność zmiany wielkości lub częstości spożycia posiłków). Równie ważne jest określenie przekonań seniorów na temat potrzeby ich finansowego wspierania ze strony pomocy społecznej i rodziny. Cenne jest moim zdaniem wskazanie istnienia postawy bierności w sytuacji problemów finansowych części osób starszych (są to w głównej mierze osoby mieszkające na wsi, w mniejszych miastach lub mieszkające samotnie). Osoby te nie korzystały z

pomocy państwowej ale również z pomocy rodziny. Pan dr Nakreślił w swoich pracach przypuszczalne przyczyny istnienia tej bierności co może być pomocne w jej zwalczaniu. Równie ważne informacje dla jednostek administracji samorządowej to wskazanie różnic pomiędzy dwoma województwami (świętokrzyskie i śląskie) w dwóch poruszonych kwestiach: 1. kto wspiera finansowo seniora w przypadku problemów finansowych (rodzina czy pomoc socjalna); 2. różnice dotyczące ilości pomijanych posiłków i obawy o dostępność żywności z powodu zbyt dużej odległości miejsca zamieszkania od miejsca zakupu żywności. W pracy P3 zbadano ponadto odczucie bezpieczeństwa żywnościowego zależnego od odległości punktów handlowych od miejsca zamieszkania z uwzględnieniem innych czynników omawianych wcześniej publikacjach P1 i P2 (przedziały wiekowe, osoby w gospodarstwie domowym, obszar wiejski/miejski/wielkomijski, pomijanie posiłków itd.). W pracy P3 otrzymujemy wartościowe dane na temat braku indywidualnych składników posiłków (ryby, mięsa, owoce, warzywa), zależnie od warunków życia respondentów, co pozwoli na lepszą identyfikację zagrożeń niedoborami składników odżywczych. Dodatkowo, Pan dr zgrupował przyczyny braku poczucia bezpieczeństwa żywnościowego do 2 głównych typów („ekonomiczno-społeczny” i „przestrzenno-zdrowotny”) i przyporządkował do obu grup najbardziej pasujące profile osobowościowe seniorów (pod względem dochodów, miejsca zamieszkania, wykształcenia, odległości od sklepu, ograniczeń w używaniu środków transportu różnego typu). Według mojej wiedzy, popartej szczegółową analizą baz danych, przedstawione badania są pionierskie.

Należy docenić, że w głównym osiągnięciu Pan dr R. Gajda sam Wskazuje ograniczenia swoich badań, w większości potwierdzone moimi spostrzeżeniami: brak możliwości oceny związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy przyczynami braku poczucia bezpieczeństwa żywnościowego a determinantami aktywności fizycznej i zdrowia, prowadzenie analizy tylko z udziałem socjalnie aktywnych seniorów (członków klubów, stowarzyszeń dla seniorów), brak walidacji kwestionariuszy HFSS i KomPAN. Seniorzy (z Klubów Seniora, Stowarzyszeń Emerytów i Rencistów, Kół Gospodyń Wiejskich) mieli za zadanie dystrybuować kwestionariusze wśród swoich „przyjaciół” i nie ma informacji, czy dotarli do osób które nie opuszczały domu i/lub były ruchowo niesprawne. Odsetek osób starszych z dysfunkcjami ruchowymi i mentalnymi w Polsce może obejmować kilkanaście - kilkadziesiąt procent populacji. Może to powodować uniemożliwienie przemieszczania się i samoobsługi (np. ch. Parkinsona u kilku procent czy chroniczny ból u kilkudziesięciu procent seniorów). Takie dane niesie nam bardzo dobre badanie autorstwa Krzymińska-Siemaszko i wsp., obejmujące 3751 osób (Eur. Rev. Med. Pharmacol. Sci. 2016, 20, 4565–4573). Zresztą inne badania w ramach POLSENIOR 2 również wskazują na te istotne problemy seniorów (Szybalska i wsp.. Wyd. GUM. Poland, 2021, pp. 761–771). Ponadto uważam, że w publikacjach P1–P6 powinny być uwzględnione nowe metody pozyskiwania żywności: zamawianie przez telefon, on-line, z dowozem do domu. Co prawda Pan dr Dyskutuje tę możliwość w Autoreferacie ale nie mamy takich odpowiedzi w postaci wyników badań.

Wszystkie przedstawione dane źródłowe zostały pozyskane na terenie 2 województw (świętokrzyskiego i śląskiego). Pan dr w Autoreferacie Zawarł myśl, że zawężenie badań do takiego obszaru jest niedoskonałością przedstawionej pracy. Ja jednak nie zgadzam się z tym stwierdzeniem. Pan dr Wykazał, w przypadku niektórych rozważanych parametrów, istotne różnice pomiędzy województwami, co jest dowodem, że tego typu badania powinny być realizowane nawet na ograniczonych obszarach terytorialnych. Poza tym, jak wskazałem wcześniej, brak jest

szczegółowych opracowań naukowych dotyczących Polski jak również jakiegokolwiek mniejszego obszaru wchodzącego w jej skład. Należy docenić, że Pan dr Zainicjował takie badania i, jak rozumiem, powstaną w przyszłości prace obejmujące inne części naszego kraju.

Również brak określenia zmian w czasie (przeprowadzenia badań w określonym odcinku czasowym) Pan dr Uważa za ograniczenie swojego osiągnięcia. Moim zdaniem nie jest to czynnik umniejszający wartość zaprezentowanych badań. Moim zdaniem zdiagnozowanie zastanej sytuacji wystarczająco uzasadnia przeprowadzenie tego typu badań zwłaszcza, że jak wskazałem wyżej, w momencie publikowania prac nie było prac innych autorów poruszających ten temat.

Na koniec, jeszcze raz chciałbym zwrócić uwagę, że celem przedstawionym w osiągnięciu było omówienie postrzegania bezpieczeństwa żywnościowego przez seniorów a nie wskazanie obiektywnych przyczyn braku bezpieczeństwa żywnościowego. To ważne rozróżnienie które powinno być jasno wskazane. Mam wrażenie że w niektórych fragmentach Autoreferatu Pan dr niewystarczająco stanowczo Rozdziela te dwa zasadniczo różne spojrzenia.

W podsumowaniu omówienia osiągnięcia naukowego chciałbym stwierdzić, że sześć publikacji zestawionych w formie cyklu prezentuje spójną całość. Daje się zauważyć konsekwencję w prezentowaniu przedstawionych wyników które mieszczą się w dyscyplinie technologia żywności i żywienia. Charakteryzują się one oryginalnością i wnoszą znaczny wkład w rozwój tej dyscypliny naukowej. Przedstawione wyniki mają wartość praktyczną, adresatem prac mogą być jednostki samorządu terytorialnego (jednostki pomocy społecznej). Dzięki wynikom zawartym w osiągnięciu możliwe będzie zdiagnozowanie, niekiedy nieprzewidywalnych a nawet nieracjonalnych, zachowań seniorów co może wspomóc poprawę ich sytuacji bytowej.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych stanowiących wkład w rozwój dyscypliny: technologia żywności i żywienia, informacja o współpracy z naukowcami z innych jednostek naukowych i pobytach naukowych w innych instytucjach naukowych

Zgodnie z obowiązującą Ustawą, jednym z niezbędnych warunków uzyskania stopnia doktora habilitowanego jest wykazanie osiągnięć naukowych. Pani Robert Gajda, poza osiągnięciem omówionym wyżej, realizował kilka innych tematów naukowych. Spośród nich, w moim odczuciu, na pierwsze miejsce wysuwa się zagadnienie dotyczące powiązania aktywności fizycznej z wybranymi wskaźnikami stanu odżywienia i zwyczajami żywieniowymi wybranych grup społecznych.

W skład osiągnięcia można zaliczyć następujące recenzowane publikacje opublikowane w czasopismach punktowanych przez MEiN:

1. **Gajda R.**, Książek A., Słowińska-Lisowska M. Poziom aktywności fizycznej kobiet a ilość i skład ich posiłków, Chem. Environ. Biotechnol., 2017, 20, 51–58;
2. **Gajda R.** Poziom aktywności fizycznej a wybrane zwyczaje żywieniowe kobiet. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2020, 3, 1, 147–164;
3. **Gajda R.** The level of physical activity and selected somatic indicators in relation to the diet quality of students studying in faculties in the discipline of health sciences, Rocznik Państw Zakł Hig. 2020;71(1):105–111;

4. **Gajda R.**, Bronkowska M. Dietary patterns of health sciences students in regarding to physical activity levels and somatic indicators of nutritional status, *Rocz Panstw Zakl Hig.* 2020, 71(3):271–278.

We wszystkich powyższych publikacjach Pan dr R. Gajda jest autorem korespondującym z redakcjami czasopism. Wyniki związane z tym tematem zostały zaprezentowane na konferencjach:

1. **Gajda R.**, Książek A., Słowińska-Lisowska M.: Poziom aktywności fizycznej a ilość i skład posiłków kobiet z regionu świętokrzyskiego i dolnośląskiego, W: VII Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Żywność – Żywnienie – Dietetyka* „Dietetyka w gastronomii i cateringu”: materiały konferencyjne / Ptak Sylwia [i in.] (red.), 2017, Częstochowa, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im Jana Długosza w Częstochowie, s. 14-15, ISBN 978-83-7455-545-6;

2. **Gajda R.**: Poziom aktywności fizycznej a ilość i skład ich posiłków. VII Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu *Żywność - Żywnienie – Dietetyka* na temat: „Dietetyka w gastronomii i cateringu”, Częstochowa 2017 (referat wygłoszony).

W wyżej wymienionych pracach Autorzy przedstawili wyniki ankietowe dotyczące aktywności fizycznej i wzorów żywieniowych dwóch grup respondentów (247 kobiet w wieku 19–64 lata oraz 609 studentów w wieku 19–30 lat z dwóch uczelni polskich na kierunkach w dyscyplinie nauki o zdrowiu). Badano powiązanie aktywności fizycznej z wybranymi wskaźnikami stanu odżywienia (BMI, WC i WHR) oraz zwyczajami żywieniowymi. Celem było zidentyfikowanie błędów i nieprawidłowych zachowań żywieniowych. Autorzy Wyłonili i Opisali czynniki które następnie scharakteryzowali jako zdrowe i niezdrowe wzory żywieniowe. Zidentyfikowane czynniki połączyli z występowaniem aktywności fizycznej w każdej podgrupie. Uważam przedstawione wyniki za cenne, wnoszące nową wiedzę w dyscyplinie technologia żywności i żywienia. W pracach wymienionych wyżej pod nr 1 i 2 powtórzona jest charakterystyka wybranych cech socjodemograficznych badanej populacji kobiet, z uwzględnieniem ich poziomów aktywności fizycznej. Podobne powtórzenie tych samych danych znajdujemy w pracach nr 3 i 4 z 2020 r. Rozumiem, że mamy do czynienia z prezentacją danych (WHR, WC i BMI) stanowiących część metodyczną czyli wprowadzenie do warunków eksperymentu- nie są to więc wyniki badań. Jednak moim zdaniem, mimo to, te dane powinny być przedstawione w całości w pierwszej opublikowanej pracy która powinna być następnie cytowana w kolejnych opracowaniach. W omawianym cyklu prac nieprawidłowo zastosowany jest ponadto termin WHtR („Waist to Hight Ratio”).

Inne obszary badań prowadzonych przez Pana dr. R. Gajdę obejmowały ocenę wartości indeksu glikemicznego żywności i jego związku ze wskaźnikami antropometrycznymi zaś opis tych działań naukowych został zawarty w przedstawionym Autoreferacie jak również poświadczony załączonym spisem publikacji w dorobku Pana dr..

Analizując przedstawione materiały, a zwłaszcza Autoreferat, chciałbym zwrócić uwagę na dość chaotyczny sposób przedstawienia materiału co utrudnia usystematyzowanie i ocenę dorobku naukowego p. dr.. Na przykład, w sposób niekompletny omówiona jest grupa prac dotyczących powiązania aktywności fizycznej z wybranymi wskaźnikami stanu odżywienia i zwyczajami żywieniowymi różnych grup ludności.

Stwierdzam, że Pan dr inż. Robert Gajda spełnia wymagania ustawowe polegające na wykazaniu osiągnięć naukowo-badawczych stanowiących wkład w rozwój dyscypliny technologia żywności i żywienia.

Współpraca z innymi instytucjami naukowymi i pobyty naukowe w innych instytucjach naukowych

Istotna aktywność naukowa w innych w ośrodkach naukowych to kolejny element oceniany w dorobku. Pan dr Współpracuje z kilkoma ośrodkami w Polsce:

1. z Katedrą Badań Rynku Żywności i Konsumpcji (obecnie Instytut Nauk o Żywieniu Człowieka, p. Prof. dr hab. inż. Marzena Jeżewska-Zychowicz) - publikacje P19-P29 w dorobku;
2. z Uniwersytetem Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie- publikacje P1-P5 w dorobku;
3. z Uniwersytetem Medycznym im Piastów Śląskich we Wrocławiu.

Pan Robert Gajda Dokumentuje dwa staże naukowe które nastąpiły po uzyskaniu stopnia dr.:

- 15-tygodniowy (Zakład Żywienia i Dietetyki Instytutu Nauk o Zdrowiu, Collegium Medicum Uniw. J. Kochanowskiego w Kielcach w 2021 r. (efektem są publikacje: Gajda i wsp., *Nutrients*, 2022, 14(8), 1–13, 1582; Gajda i wsp., *Nutrients*, 2022, 14(3), s. 1–13, 607);
- 6-tygodniowy (Katedra i Klinika Geriatrii UM we Wrocławiu) w 2022 r. – według deklaracji Pana dr., publikacje są przygotowywane.

Stwierdzam, że Pan dr Robert Gajda spełnia wymagania ustawowe, polegające na wykazaniu aktywności naukowej w postaci pobytów naukowych w innych instytucjach naukowych.

Poza stażami naukowymi, Pan dr Deklaruje również uczestnictwo w kilkunastu szkoleniach, kursach, warsztatach wizytach studyjnych m.in. z zakresu żywienia człowieka i dietetyki, statystyki, bezpieczeństwa żywności, gastronomii i potencjału dydaktycznego.

Pan dr Był kierownikiem w projekcie badawczym Miniatura 6, finansowanym przez NCN. Szczególnie istotne wydaje się opracowanie w ramach tego projektu, alternatywnego dla kwestionariusza SCREEN, kwestionariusza uwzględniającego w badaniach żywieniowych uwarunkowania lokalne, polskie.

Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzującej naukę

Zgodnie z obowiązującą Ustawą, Habilitant ma wykazać odpowiedni dorobek naukowy, oceniany w kilku aspektach sprecyzowanych w ustawie. Omówienie dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego naukę pomaga w sporządzeniu pełniejszej charakterystyki sylwetki Kandydata.

Działalność dydaktyczna

Pan dr Jest nauczycielem dyplomowanym. Jak wynika z deklaracji Pana dr., od 2019 r. Prowadził lub Prowadzi On szereg zajęć (ćwiczenia i/lub wykłady), które mieszczą się w zakresie dyscyplina technologia żywności i żywienia. Pełnił rolę opiekuna przy realizacji 9 prac magisterskich i 6 prac inżynierskich. Jest Współautorem 2 podręczników dydaktycznych z tematyki żywienia człowieka.

Działalność organizacyjna

Pan dr Robert Gajda Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Technologów Żywności (o. Wrocław) i członkiem Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego (o. Wrocław). W czasie kariery zawodowej był członkiem Wydziałowej Komisji ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia na rodzimej Uczelni, członkiem zespołu przygotowującego wniosek o przyznawanie uprawnień do nadawania stopnia doktora i członkiem komitetu organizacyjnego ogólnopolskiej konferencji naukowej na Uniw. Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie. Wszystkie aktywności związane są z dyscypliną technologia żywności i żywienia. Pan dr Był również koordynatorem i dwukrotnie uczestnikiem dydaktycznego programu Leonardo da Vinci.

Działalność popularyzująca naukę

Pan dr Robert Gajda wygłosił 2 seminaria popularno-naukowe, Przeprowadził dla seniorów 8 warsztatów na temat żywienia, w tym jeden w ramach Festiwalu Nauki.

Współpraca z otoczeniem społecznym

Pan dr Deklaruje współpracę (mającą na celu upowszechnianie wiedzy i badań żywieniowych) z kilkoma instytucjami społecznymi: Wrocławskim Centrum Rozwoju Społecznego we Wrocławiu, organizacją „Przestrzeń III Wieku”, Nowodworskim Centrum Aktywności Sportowej i Społecznej ‘CITIUS’.

Nagrody i wyróżnienia

Pan dr Był dwukrotnie Nagrodzony indywidualną nagrodą Rektora za działalność naukową (w 2021 i 2023 r.) oraz raz nagrodą zespołową za osiągnięcia dydaktyczne (2023 r.).

Wniosek końcowy

Wnikliwa analiza dorobku naukowego Pana dr. inż. Roberta Gajdy, znacząco powiększonego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, jak również analiza przedłożonych dokumentów upoważnia mnie do stwierdzenia, że Pan dr inż. Roberta Gajda Przedłożył do oceny ukierunkowany dorobek badawczy. Cykl stanowiący główne osiągnięcie naukowe pt: **„Postrzeganie bezpieczeństwa żywnościowego i jego wybrane uwarunkowania w grupie osób starszych w Polsce”** wnosi istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej technologia żywności i żywienia. Pan

dr inż. Roberta Gajda Wykazuje również doświadczenie we współpracy z innymi ośrodkami naukowymi i w realizowaniu projektów badawczych. Uważam, że jest On osobą odpowiednio przygotowaną do samodzielnej pracy naukowej.

Osiągnięcia naukowe Pana dr. inż. Roberta Gajdy w mojej opinii odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2, zawartym w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm). Dlatego też w sprawie nadania Panu dr. inż. Robertowi Gajdzie stopnia doktora habilitowanego przedkładam Szanownej Komisji **opinię pozytywną.**

Prof. dr hab. Dominik Szwajgier